

можна здійснити віртуальну екскурсію до залів Зимнього палацу, Малеого, Великого і Нового Ермітажу, Імператорського Ермітажу, ознайомитися з шедеврами всесвітньо відомих колекцій музею. Віртуальні виставки пропонують колекції витворів мистецтва різних країн та епох; унікальні експонати; сюжети і образи, які втілені у пам'ятниках різних народів. Така подорож допомагає збагатити уявлення школярів про форму і декор окремих деталей архітектурних споруд за допомогою застосування тривимірної графіки, підкреслити майстерність роботи, кольоро-графічний образ, продемонструвати рідкісні архітектурні пам'ятники, звернути увагу на зміну архітектурного мистецтва протягом століть тощо. Цікавим у цій роботі є порівняння історичних та сучасних архітектурних композицій.

Однією з актуальних вікових потреб молодших школярів є прагнення до пізнання дійсності й виявлення власної активності у формі гри [7]. Це зумовлює необхідність посилення уваги до педагогічної організації ігрової діяльності учнів цієї вікової категорії.

Серед мультимедійних Internet-ресурсів виокремлюємо ігри, які розміщені в Інтернет (on-line). Такі ігри розроблені на основі добре знайомих учням мультфільмів і казок, що природно зацікавлює школяра і спонукає до роботи; супроводжуються динамічними зображеннями з тривимірною графікою, анімацією, яка асоціюється з грою; є привабливими, яскравими, пропонують завдання в незвичній ігровій формі. Так, наприклад, на сайті «Весела Абетка» (<http://abetka.ukrlife.org>) розміщено велику підбірку різноманітних абеток, казок, загадок, приказок, лічилок, літературних творів. Крім того, на сайті можна знайти достатню кількість онлайн-ігор навчального призначення для застосування на уроках українського читання, курсу «Я і Україна» тощо в початковій школі. Перевага використання дидактичних ігор «on-line» полягає в наданні можливості учневі доторкнутися до реальності: зіставити отримані результати з результатами інших школярів, організувати віртуальну гру-змагання тощо.

Таким чином, знання вчителем початкової школи можливостей мультимедіа для різних аспектів навчання, видів мультимедіа-продуктів, орієнтованих на молодших школярів, дає змогу забезпечити сучасний підхід у викладанні базових дисциплін.

Подальших досліджень потребує підготовка педагога до зазначеного виду діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Возможности средств мультимедиа и перспективы их использования [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.referat.ru>.
2. Грановский Ю. В. Аппаратная поддержка мультимедиа / Ю. В. Грановский // Компьютер пресс. — 1999. — Вып. 2. — С. 20.
3. Інформаційний сайт: <http://uk.wikipedia.org>.
4. Інформаційний сайт: <http://www.slovnky.net>.
5. Інформаційний сайт: <http://ukrprog.com>.
6. Мультимедиа-презентация [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://softmajor.ru/multimedia/products>.
7. Навчання і виховання учнів 2 класу: методичний посібник для вчителів / уряд. О. Я. Савченко. — К.: Початкова школа, 2003. — 608 с.
8. Олефіренко Н. В. Дидактичні ситуації з використанням комп'ютера у навчанні молодших школярів / Н. В. Олефіренко, В. М. Андрієвська // Інформаційні технології і засоби навчання [електронне наук. фак. видання]. — К.: Академія пед. наук України, 2008. — № 4 (8).
9. Шакоцько В. В. Методика використання ІКТ у початковій школі / В. В. Шакоцько. — К.: Комп'ютер, 2008. — 128 с.

УДК 37.036.5:373.29

Галина ТАРАСЕНКО

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО МОВЛЕННЄВОТВОРЧОЇ РОБОТИ З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ В КОНТЕКСТІ ПІДГОТОВКИ ЇХ ДО ШКОЛИ

У статті представлений авторський підхід до активізації механізмів літературної творчості обдарованих дітей у контексті підготовки їх до навчання у школі.

В статті пропонується авторський підхід к активизации механізмів літературного творчествa одарённых детей в контексте подготовки их к школе.

In the article the author's approach to the activation of mechanisms of literary creation of the gifted children in the context of their school education is presented.

Педагогічна інноватика не може оминати увагою проблеми розвитку обдарованих дітей, оскільки кількість їх з кожним роком збільшується. Непересічність таких дітей впадає в око педагогу, оскільки вони мають розвиток інтелекту вищий за середньостатистичний; не вміють лінійно (тривіально) мислити; знання набувають переважно емпірично-інтуїтивним шляхом, відмовляючись від зубріння і пасивного навчання; постійно відчують інформаційний голод; потребують творчого діалогу з педагогом тощо. Феномен «незручності» таких дітей для ортодоксальної педагогіки є цілком зрозумілим. Гуманістична ж педагогіка невпинно шукає шляхи оптимізації виховного середовища одарованих дітей задля їх найповнішої особистісної самореалізації, пам'ятаючи, що таких дітей «зігнути» під стандарт неможливо — можна лише зламати.

В останні десятиліття науковий інтерес до проблем роботи з обдарованими дітьми значно посилюється (О. Бабак, О. Безпалько, О. Биковська, А. Богущ, Н. Гавриш, С. Гавришко, А. Лякішева). Активно досліджуються психологічні аспекти цієї проблеми (Н. Куліш, С. Максименко, О. Мелік-Пашаєв, В. Москаленко), історико-педагогічні підходи до розв'язання проблем виховання обдарованої дитини (Н. Лазарович), феномен художньої обдарованості дітей (О. Комаровська, Н. Миропольська); психолого-педагогічні аспекти фахової підготовки педагогів до роботи з обдарованою дитиною (В. Бажанюк, О. Мазаненко, М. Федоров, О. Хлівна) та ін. У цей же час механізми активізації мовленнєвотворчої роботи з обдарованими дітьми дошкільного віку з метою оптимальної підготовки їх до школи досліджені епізодично.

Мета статті — презентація авторського підходу до активізації механізмів літературної творчості обдарованих дітей у контексті підготовки їх до навчання у школі.

Ми вважаємо, що феномен обдарованості можливо пояснити не лише з психологічного погляду; але він має виходити й у площину естетики. Дотримуємося думки про те, що основною її категорією є передусім виразне (О. Лосев) (а не лише прекрасне) як вияв внутрішньої сутності через своєрідність зовнішніх проявів. Виразне акумулює особливе, специфічне, індивідуальне, неповторне. Обдарованість, на нашу думку, є проявом особистісної виразності, яка не завжди адекватно сприймається оточенням. Саме це зумовлює драматизм долі обдарованих дітей у контексті шкільної буденності.

Чим відрізняється обдарована дитина від решти дітей? Безумовно, способами вияву власного «я». Обдарованість дає змогу репрезентувати власний духовний світ могутньо і яскраво. Позиція «сірого мишенята» не вдовольняє обдарованого учня. Але й позиція «білої ворони» боляче б'є по дитині. У чому ж конфлікт? Мабуть, у феномені *особливості*.

Обдарованість є специфічним поєднанням здібностей, інтересів, потреб, що зумовлює більш високий рівень виконання дитиною певної діяльності, і цей рівень значно відрізняється від так званого «середнього» рівня — отже, перетворює результат діяльності на *особливий*. Вона передбачає високий рівень розвитку інтелектуальних та емоціональних процесів, що забезпечують *особливу* яскравість моторних, сенсорних, перцептивних реакцій дитини на світ. Обдарованість є рушійною силою творчого ставлення дитини до навколишнього, що виявляється у незмінному потягу до нестандартних, оригінальних, *особливих* підходів до розв'язання цілком буденних проблем.

Статус обдарованості накладає на педагогів особливу відповідальність за подальшу долю дитини. Однак, як свідчить практика, обдарованість не спрацьовує в автоматичному режимі дуже довго і завжди. Обдарована дитина має шанс стати геніальною, але рідко такою стає. Природжена особливість згасає й атрофується, якщо її не культивувати.

Драматизм долі обдарованої дитини загострюється в умовах «стандартизованого», «унормованого» навчально-виховного процесу в дошкільному навчальному закладі та школі

першого ступеня. Обдарованість на тлі усереднених результатів більшості сприймається як відхилення від норми. Виникають об'єктивні труднощі:

- у підборі критеріїв оцінки роботи такої дитини;
- у забезпеченні диференційованого підходу до її навчання;
- у формуванні адекватної самооцінки та адекватного рівня домагань;
- у налагодженні доброзичливої атмосфери навколо обдарованої дитини серед однолітків тощо.

Не кожен педагог має бажання й уміння долати такі труднощі, адже єдиним контролером тут є міра його професійного сумління, особистісної моральної відповідальності за подальшу долю такого малюка. Утім сумлінний учитель завжди хоче допомогти обдарованій дитині, особистісна виразність якої, звичайно, може виявлятися в різних площинах. На нашу думку, універсальним засобом «підживлення» неординарності мислення є розширення меж естетичної оцінки світу. Саме краса врятує талант, перетворившись на надійне джерело наснаги для обдарованої дитини. Адже естетичне — завжди виразне, і в тому його родова особливість. Розуміння естетичної виразності навколишнього привчає шукати унікальність у всіх творіннях природи. Світ стає безмежно цікавим, романтично-таємничим, емоційно привабливим. Естетичні почуття ніби подвоюють інтерес до буття і своєї ролі у Всесвіті. Хіба може обдарована дитина обминути таке живодайне джерело натхнення?

Отож сумлінному педагогу ніяк не можна позбавляти обдарованих учнів права на естетичний самовияв. Адже талант, без сумніву, належить до ряду естетичних явищ, оскільки репрезентує надзвичайну міру виразності людської діяльності. Тому обдарована дитина підсвідомо тяжіє до витонченої реакції на естетичне і карбує свої враження у незвично вишуканій формі (літературній, музичній, графічній, предметно-пластичній). Таким чином, мати Природа ніби «запатентувала» особливе право обдарованої дитини на естетичний самовияв.

Психологи зазначають, що діти дошкільного та молодшого шкільного віку тяжіють здебільшого до художнього типу реакції на зовнішній світ, хоча можуть при цьому ніяк не виявляти себе в художній діяльності [4; 6]. Утім домінування «правопівкульного» типу мислення, яке підсилює емоційно-образне сприйняття світу, спонукає дитину цього віку насамперед до естетичних оцінок навколишнього. Цю закономірність варто враховувати і потужно використовувати у процесі підготовки обдарованої дитини до школи.

Для обдарованих дітей процес переходу в режим шкільного навчання майже завжди є утрудненим внаслідок особливих очікувань педагогів і батьків. Від такого школяра відразу чекають особливих успіхів у навчанні, сподіваючись на щедрий «аванс» природних задатків. Але на практиці все відбувається набагато складніше. Особливі успіхи варто заздалегідь запрограмувати у щоденній копткій підготовчій роботі до школи.

Пропонуємо варіанти створення додаткових умов для естетичної само презентації обдарованих дітей у процесі підготовки їх до шкільного навчання. Це способи організації дитячої літературної творчості як засобу вияву особистісної унікальності дитини.

Ми переконані в тому, що слово є найпершим і найзручнішим матеріалом, комбінуючи та видозмінюючи який дитина формує власну естетичну оцінку навколишнього. Для обдарованих дітей великої ваги набуває, по-перше, поетичне сприймання реальності, яке розвивається лише на фоні високої емоційної чутливості. По-друге, успіх літературної творчості залежить від точності чуттєвого сприймання, швидкості запам'ятовування і тривалості збереження образів дійсності у пам'яті. По-третє, мовленнєвотворча діяльність абсолютно залежить від метафоричності сприймання й оцінки навколишнього світу [2; 3; 5]. Сюди ж можна віднести асоціативне багатство мовлення, володіння художніми засобами мови.

Своєрідний алгоритм організації мовленнєвотворчої роботи з обдарованими дітьми можна побудувати з урахуванням ідей Ж. Піаже:

- розширення емоційно-чуттєвого досвіду дитини і утворення своєрідної «фотопластинки» як основи майбутньої літературної творчості;

– становлення формативно-операційного мислення, яке дасть змогу дитині перебудувати на новому рівні те, що було освоєно на попередньому етапі, і внаслідок порівняння та узагальнення створити перші естетичні оцінки;

– забезпечення художності сприймання й оцінки дійсності з опорою на образне мислення, а також експресії дитячої літературної творчості шляхом активного опанування художніми засобами.

Таким чином, обдарована дитина матиме змогу за певним алгоритмом творити літературний образ навколишнього світу. Такий тренінг посилює рефлексію вихованця на унікальність об'єктів дійсності і допомагає якнайпотужніше самовиявити власну особистісну унікальність.

Сенсорно-оціночний тренінг «Пори року»

Дитині можна пропонувати своєрідні «творчі етюди» на активізацію чуттєвого сприймання світу. Потрібно навчити її відчувати природу на колір, смак, запах. Це допомагає ніби «нагодувати» очі, вуха, ніс, пальці і підготувати матеріал для подальшої творчості малюка. Виконуючи подібні завдання, дитина набуває належної культури сенсорної реакції на довкілля. Дивосвіт природи постає перед нею у конкретних проявах естетичного — кольорі, формі, пропорції, симетрії, звуках, запахах тощо.

Типові завдання:

– *Пошукайте «золото» осені: вкажіть жовто-зелені, руді, мідні, лимонні, жовтогарячі, бронзові, коричневі листочки.*

– *Знайдіть у навколишньому якнайбільше відтінків червоного кольору: вкажіть багрянні, пурпурні, лілові, вишневі, фіолетово-червоні, бордові листочки.*

– *Візьміть участь у конкурсі на краєцю гірлянди з осіннього листя. Умова: листочки потрібно скласти так, щоб було видно поступовий перехід від зеленого до жовтого або від жовтого до червоного кольору.*

– *Погладьте пелюстки осінніх квітів. Чому чорнобривці називають оксамитовими, айстри — тремтливими, хризантеми — холодними?*

– *Обмацайте осіннє листя. Знайдіть найцупкіший листок. Давайте пограємось. (Пропонується гра «Впізнай листя на дотик».)*

– *Придивіться до крон дерев. Яка з них подобається найбільше і чому? Які нагадують колону, конус, кулю, парасольку, свічку? Чому вербу називають плакучою, берізку — кучерявою, тополю — стрункою, дуб — могутнім, кипарис — гордим?*

– *Простежте за польотом осіннього листя. Доберіть слова, що влучно передають характер його руху (наприклад: летить, падає, кружляє, в'ється, танцює, пурхає, лине, миготить, майорить та ін.).*

Метафоризація об'єктів і явищ навколишнього

Наступним етапом підготовки обдарованих дітей до словотворчості є активізація емоційно-образного осмислення учнями чуттєвих вражень Система запропонованих нижче завдань допомагає дитині знайти й оцінити естетичну своєрідність природи, зрозуміти образне значення цієї своєрідності. У ході виконання таких завдань вихованець намагається влучно визначити суть об'єкта через образ-асоціацію, який базується на чуттєвому досвіді.

Завдання А. Вгадай колір слова

Небо — синє, блакитне, насуплено-сіре.

Світанок — ніжно-рожевий, прозоро-червоний, криштально-голубий, тремтливо-туманний.

Сонце — золоте, жовтогаряче, сліпучо-червоне, осяйно-блискуче.

Ялинка — зелена, смарагдова, пухнасто-засніжена.

Калина — вогняна, соковито-червона, криваво-стигла.

Ніч — оксамитово-чорна, зоряно-синя, загадково-фіолетова.

Підсніжник — молочно-білий, весняно-світлий, тендітно-жовтоокий.

Завдання Б. Відшукай цікаві слова

Солодкі — мед, халва, банан, джем, сироп.

Кислі — вишня, лимон, калина.

Квадратні — дім, машина, коробка.

Трикутні — гора, ялина, піраміда.

Колючі — їжак, кропива, шипшина, агрус, кактус, цукор.

Пухнасті — курча, ведмежа, котеня, шапка, сніжок, шуба.

Блискучі — слива, бурулька, дзеркало, сльоза, сяйво.

Гарячі — чай, сонце, бориц, пічка, літо.

Така робота розвиває дитячу уяву і поступово наближує її до оперування метафорою. Саме метафоризація ставить дитину в художню позицію щодо природи, адже метафора є результатом цілісного, нерозчленованого сприймання навколишнього. Вона ніби оголює естетичну суть об'єкта і змінює ракурс його оцінювання під кутом виразності. Романтизовані, суб'єктивно забарвлені дитячі оцінки (епітети, метафори) яскраво засвідчують народження естетичних почуттів.

Завдання В. Добери гарне слово

Зірки — блискучі, тремтливі, оченята неба.

Озеро — синьооке, бездонне, прозоре дзеркало.

Сніжинка — пухнаста, легенька, мереживна зірочка.

Дуб — могутній, сильний, кремезний Котигорошко.

Веселка — осяйна, урочиста, радісна гостя неба.

Кішка — м'якенька, ласкава, хитруля.

Осінь — жовтогаряча, щедра, сумна балерина.

Капіж — дзвінка, блискуча, бадьора музика весни.

Іній — сніжно-білий, тендітний, снігова муфточка.

Ромашка — чиста, добра, скромна, жовте око поля.

Завдання Г. На що це схоже?

Бурулька — морквинка, цвях.

Верба — дівочі коси.

Снігопад — білі метелики.

Листопад — осінній десант.

Дощик — сльози природи.

Ожеледиця — весела ковзанка зими.

Завдання Д. Склади загадку (на основі заданої метафори)

Об'єкт — сніжинка.

Метафора — зірочка.

Наприклад: Мені на долоньку

Зірочка сіла,

Вона щойно з неба

Тихо злетіла.

Об'єкт — іній.

Метафора — ниточки.

Наприклад: Спить земля під снігом,

І дерева сплять.

На замерзлій гілці

Ниточки тремтять.

Тематичне занурення в естетику довкілля

Заключним етапом підготовки дитини до власне творчої діяльності є організація її словотворчості на основі тематичного групування вражень навколо певних емоційно-образних доміант. Так, для весняної пори своєрідними доміантами серед естетично значущих ознак можна вважати симфонію звуків, ніжність запахів, яснобарвність зелені, динамізм рухів у природі. Отже, весну варто презентувати дітям крізь естетично випуклі центри, наприклад:

Весняне небо

Що найперше виникає у вашій уяві при згадці про весну? Може, весняне небо? Воно справді особливе: високе, прозоре, з чудовими пухнастими хмарками, яких не побачиш узимку. Ці хмарки бувають різні й нагадують вату, пір'ячко, купки снігу, крижинки ... а що це? Продовжте цей ряд.

Як ви гадаєте, чому хмари іноді порівнюють із вітрильниками або білогривими конячками? Придумайте власні порівняння. А для допомоги послухайте вірш Володимира Лучука, який створив привабливі образи весняних хмарок.

Сіла хмара на коня. Збив коня відразу з ніг.
Хмара хмару доганя. Випустила хмара віжки
Вітер збоку як набіг — І пішла за обрій пішки...

А тепер поміркуймо над тим, для кого весняні хмарки бажані гості? Чого найбільше жадає спрагла земля? Так, дощу. Давайте складемо казку «Як ми запросили хмаринку в гості». Ось як впорався з цим завданням поет Микола Вінграновський.

Молоденька хмаринка Нема в небі хатинки,
Шука в небі хатинку — То ж куди, ти, хмаринко, підеши?
Та у небі її не знайдеши. Зиму де зимувати,
Молоденька хмаринко, Літо де літувати?
Молоденька хмаринко, І жовтеньким курчата цвітуть.
Йди до нас у хатинку ... Будеш їх поливати,
Під вікном у нас вишня цвіте. — Будеш їх напувати,
Цвіте зранку кульбаба, Та і як тоді жити як на те?
Цвіте жовта троянда, А вони тобі щастя дадуть.

А тепер спробуємо порівняти весняне небо, наприклад, з осінньо-дощовим (складемо порівняльну табличку), як-от:

Весняне небо	Осінньо-дощове небо
Прозоре, чисто-голубе, ніжне, ласкаве, щедро-дощове, сонячно-лагідне та □ед.	Похмуре, насуплене, ображено-похнюплене, сльозливо-мокре, сердито-сіре та ін.

А тепер самостійно складіть оповідання «Я люблю весняне небо за те, що...».

Таким чином, організація літературної творчості обдарованих дітей на основі попередньої роботи орієнтована на успішне подолання потягу до запозичення готових літературних «штампів». Для цього вихованцям варто пропонувати цікаві за змістом літературно-творчі завдання, наприклад:

– Придумайте казочку за початком: «Земля міцно спала під снігом, але раптом прокинулася від шуму води. Струмочки галасували на весь світ: «Йде весна! Йде весна!». Земля з радістю відчула, як заграли соки у її сонному тілі. Вона струсила з себе сніг, глибоко зітхнула на повні груди і взялася за роботу...».

– Складіть вірш «Весняне небо» (опорні слова — колірні характеристики неба).

– Складіть вірш про весну, використовуючи такі рими: квіти — діти // цілує — сумує.

– Придумайте весняну казочку (теми на вибір: «День народження Підсніжника», «Метелик і Квітка», «Я слухаю музику весни», «Чим пахне весна» тощо).

У висновку зазначимо, що обдарована дитина подібна до теплолюбивої рослини. Їй потрібне «сонце успіху». В іншому разі талант блякне, хиріє і відмирає. Неувага педагога до обдарованих дітей стає тим фатальним гальмом, яке може зупинити творчий розвиток малюка уже на порозі школи.

Обдарована дитини має щастя народитися з комплексом певних здібностей, які обіцяють їй особливу місію на Землі. Це — вибір Природи, гордість батьків, надія держави. З іншого боку, вона несхожа на інших дітей, «незручна» для формального педагога, є постійним об'єктом драгування обивателя. Утім гуманна педагогіка має стати тим щитом, який захистить обдаровану дитину, зігріє її тендітну унікальність і обов'язково запрограмує на успіх.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бажанок В. С. Психологічні основи підготовки майбутніх учителів-словесників до роботи з літературно обдарованими дітьми: автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.07 — теорія та методика виховання / В. С. Бажанок. — К., 1995. — 25 с.
2. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика: теорія і методика навчання дітей рідної мови / А. М. Богуш, Н. В. Гавриш. — К.: Вища школа, 2007. — 542 с.
3. Комаровська О. А. Художньо обдарована дитина: на допомогу вчителю / Український центр творчості дітей та юнацтва / О. А. Комаровська. — К.: Vona mente, 2002. — 40 с.
4. Мелик-Пашаев А. А. Художественная одарённость детей, её выявление и развитие / А. А. Мелик-Пашаев, З. Н. Новлянская, А. А. Адаскина, Н. Ф. Чубук. — Дубна: Феникс+, 2006. — 112 с.
5. Миропольська Н. Є. Мистецтво слова в структурі художньої культури учня: теорія і практика / Н. Є. Миропольська. — К.: Парламентське видавництво, 2002. — 204 с.
6. Обдаровані діти. Діагностика та супровід / Т. Червонна (упоряд.). — К.: Шкільний світ, 2008. — 127 с.

УДК 371.311

Зіновій ОНИШКІВ, Ольга ОНИШКІВ

ПРОБЛЕМА ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ У ПРАКТИЦІ РОБОТИ СІЛЬСЬКОЇ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті проаналізовано результати анкетного опитування вчителів початкових класів сільських шкіл щодо розуміння ними основних понять індивідуалізації навчального процесу та способів її реалізації у практиці роботи школи.

В статье проанализированы результаты анкетного опроса учителей начальных классов сельских школ относительно понимания ими основных понятий индивидуализации учебного процесса и способов ее реализации в практике работы школы.

The results of the questionnaire-based responses of Rural Junior School teachers regarding their understanding of basic notion of individualized process of schooling and ways of its implementation during practical school work were analyzed in this article.

Впровадження у практику роботи початкової школи особистісно орієнтованого навчання вимагає вивчення всіх аспектів цієї парадигми. Однією із ознак особистісно орієнтованого навчання, яке реалізується через індивідуалізацію навчального процесу, є пристосування методики до навчальних можливостей дитини.

Проблема індивідуалізації навчання відображена у дослідженнях вітчизняних педагогів, зокрема Ю. Бабанського, П. Блонського, О. Бударного, І. Бутузова, В. Гладкого, О. Кірсанова, Г. Коберник, Г. Кумаріної, Є. Рабунського, О. Савченко, П. Сікорського, І. Унт, А. Фурмана, І. Якиманської та інших.

Заслуговує на увагу розв'язання зазначеної проблеми у передовому педагогічному досвіді роботи вчительки початкових класів, вчителя-методиста, заслуженого вчителя України, кандидата педагогічних наук С. Логачевської. Проте у практиці роботи вчителів початкових класів сільських початкових шкіл ця проблема потребує вивчення і розв'язання.

Мета статті — з'ясувати обізнаність учителів початкових класів сільських шкіл з основними поняттями індивідуалізації навчального процесу та виявити способи реалізації зазначеної проблеми у практиці роботи школи.

Із метою вивчення питання індивідуалізації навчального процесу у масовому педагогічному досвіді нами проведено анкетування вчителів початкових класів сільських шкіл, у якому взяли участь 300 осіб, серед яких 28 % зі стажем роботи до 5 років, 25 % — від 6 до 10 років, 38 % — від 11 до 15 років та 12 % — більше 15 років, тобто переважна більшість педагогів мають достатній досвід роботи у школі. Із повною вищою освітою в анкетному опитуванні взяли участь 70 % учителів.

На запитання анкети «З яких проблем організації навчального процесу Ви відчуваєте труднощі?» ми одержали такі відповіді (див. табл. 1):